

Изази Суботом.
 Цијена:
 За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
 СТРО-УГАРСКУ (с БОС-
 НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
 на годину 6 ф., на по год.
 3 ф., на четврт године 1 ф.
 и 50 новчића.
 За све остале земље у
 ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
 годину 20 франака, на по
 године 10 франака, на чет-
 врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Прегледати шаље се у
 плаћеним писменим вено-
 средно администрацији «Гл.
 Црногорца» на Цетиње, а
 може се и картом упућу-
 јемо на пошту у Котор.
 Донијети шаље се уредни-
 ству. Рукописи се невраћају.

За огласе плаћа се од
 реда 6 новч. За огласе веће
 и на дуже вријеме мање.

ЦЕТИЊЕ, 18. Јануара.

На пољу унутрашње државне радње чекали су нас у минулој години огромни задатци.

Рат је истом минуо, а с њим је престала и радња она, у којој пушка и ханџар прву улогу играју. Резултати рата почели су добијати мало по мало видљиве облике, и њима је ваљало прилагођавати нову државну зграду. Црна Гора проширила се у неколико земљиштем, а поврх тога ступила је, од свијех сила формално као слободна и независна држава призната, у органични, међународним правом регулисани склоп јевропских држава. Тијем је она, поред благодјети које свака држава у тој заједници ужива, принуђена била да прими на себе и све оне обвезе, које по међународном праву свака држава има да испуњава, ако хоће да стоји у саобраћају с осталијем државама.

Дакле с једне стране нови спољашњи положај Црне Горе, с друге стране баш и промијењено унутрашње стање земље, које је захтијевало нови склоп и распоред државних органа, налагали су врховном носоцу државне власти црногорске, да приступи преустројству државне управе у земљи.

Задатак овај извести није лако ни у земљама напредним, гдје је већ унутрашњи строј државне зграде изведен, гдје материјала за ново преустројство довољно има, гдје умне снаге и материјална средства на расположењу стоје. Куд и камо теже је то извести у нашој земљи, гдје од свега тога скоро ништа нема, гдје се истом темељ ударити и све с почетка почињати мора! Па каква одговорност лежи на онима, који су подузели да изведу тај задатак, кад се на ум узму све могуће пошљедице, које могу наступити у случају том, да се почне експериментирати, скакати с једног на друго, почињати а не довршати, једно предузети, друго оставити и т. д. Какви би болови, услијед таквог рада и таквијех промјена, наступили у земљи и колико би се спрјечено развитак и напредак њен!

На срећу, они који су радили на унутрашњем преустројству наше државне управе, узели су за своје становиште и полазну тачку оно здраво и једно начело, које искључује и пренапнатост и устајалост, те у себи хармонично спаја и помирује и конзервативне и напредњачке захтјеве, а то начело лежи у ономе францеском: Conservation par le progrès, то ће рећи: да се задржи што је добро и да се напредно развија.

Код нас, до душе, у самијем државнијем установама, благодарени нашем положају и задатку од Косова, није било шта да се задржи, али у самом духу и животу нашега народа, у обичајима, навикама и правнијем начелима његовим лежале су и леже многе здраве и за развијање способне клице, које су никле у њему саме. Те клице учити, поњеговати, развити и из њих извести темељ за унутрашњу зграду државну, не прекидати на пречац са постојећим, не водити рата са нарављу народнога живота, са његовим урођеним и природним појмовима о ономе што ваља и што не ваља у друштву, држави и општини — то држимо да је био благодаран задатак онима, који су предузели да изведу у нашој земљи унутрашње преустројство.

И ми можемо честитати себи,

што су им те мисли биле руководиље при послу. Јер преставимо себи, шта би било, да су они, као што је обичај код нас позивати се свагда на најнапредније државе, на пр. Инглешку или Америку, устав инглешки или амерички прицијепили на нашу земљу? Ми би смо онда од прилике изгледали онако, као што се у народној пјесми прича да је изгледао Жура Вукашине у одијелу Момчила војводе:

Што Момчилу било до кољена,
 Вукашину по земљи се вуче;
 Што Момчилу таман калпак био,
 Вукашину на рамена пада;
 Што Момчилу таман чизма била,
 Ту Вукашину обје ноге меће;
 Што Момчилу златан претен био,
 Ту Вукашину три прета завлачи;
 Што Момчилу таман сабља била,
 Вукашину с' аршин земљом вуче;
 Што Момчилу таман чеба била,
 Краљ се под њом дигнут не може.

Па да би смо код бруке пред свијетом остало, али би се тијем подјекле и све животне жиле Црној Гори и она би морала за краће или дуже вријеме свенути. То већ више не би била Црна Гора, него неки накамљени створ, који туђим погачама ходи и туђим грлом пјева, који свога живота нема; то би била биљка, која је у стављеној башти на туђој земљи никла.

Хвала Богу и мудрости најјеродавније личности у нашој земљи, те смо сачувани од оваквијех експериментација и од свакијех новотарија, које се не слажу с духом нашега народа и не приличе нашем садашњем стању. Тијем не велимо, ни дао Бог, да код нас увијек овако остане, јер желимо, да се и наша држава напредно развије, по у том развијању њеном не желимо да се чине приједоми и застанци и тразања, по да развитак иде у напријед поступно и правилно, а промјене, које се буду заводиле, да ничу, не из теорије ове или оне политичке школе или партије, не из идеалистичких захтјева овог или оног политичког сањара, него из живијех и истинскијех потреба, које се у самом народу покажу и осјете.

Промјена у нашем унутрашњем устројству, која је лани 8. Марта оглашена и посвуд изведена, одговара потпуно данашњем стању и положају наше земље. Основа том устројству остала је иста; промјена је пак учињена у раздиоби и органичнијем склопу државних органа. Стари сенат растворен је, према нарави онијех послова које је имао да обавља а који су се сад морали раставити, у државни сајвет, министарство и велики суд; дакле стари сенат различно се у своје природне органе: у књажевски сајвет, у највишу административну власт и у највише сједиште правосудства. Осим тога подијелена је цијела земља у срезове, који онег имају своју организацију подешену према нашим приликама.

Од онога дана, кад је ово ново устојство у живот ступило, па до данас нема још ни пуна година дана. Кратко је то вријеме, да би се могло поуздано судити о ваљаности новог устројства; тек толико може се рећи, да од то доба послови државни иду живље и правилније и да се у свијема грамама државнога живота опажа неко јаче, правилније и самосталније кретање, нека интензивнија ревност, да се одговори поклоњеном повјерењу и постављеном задатку.

Разумије се, да још доста којешта недостаје, што би жељети било да се има на да послови теку са свијем по-

умишљеном плану. Највише нам не достају средства материјална без којијех остаје сва добра воља пушта и јалова, и не достаје нам поље слободан избор у спремињем снагама, без којих се такође у свему натезати мора. А без тога проћи ће још доста година, докле се живом истином испуни све што је сад само у плану лијепо нацртано, докле облик буде у истини одговарао садржају, фирма унутрашњем стоваришту.

Не варамо ми себе, да смо још подаље од тога; али толико смијемо рећи без зазора, да је темељ ударен и да су услови лапи; сад зависи само од другијех околности, од којих већина није у нашој власти, па да се мало по мало постигне и оно што не достаје, а тијем да се и у самој ствари намири оно што се жели и што се опште осјећа као пријекна потреба. Ми се не сумњамо да би већ и за минуле године много којешта било подмирено, да нијесу у нашој државијем колима два точка укочена била јакијем синџиром: јединијем што га је сама немилост неба послала сажегавши све љетошње усјеве а тијем проузрочивши глад, сиромаштину, оскудицу у свему; другијем, што га посла неправда људи, осудивши нас да се код толике невоље и толиких унутрашњих потреба наших боримо и са једним спољашњим питањем и у то улажемо остататак снаге наше, која нам је на дому зарад набавке хлеба пасушијег више него кад потребна била.

При таким околностима није чудо ни најмање, што наша унутрашња државна радња у минулој години не може да покаже више и сјајнијих резултата. На против, чудо је велико, како је, код толикијех невоља и неприлика, и оволико урађено. А да је занста по свијем границама државнога живота, а нарочито у ономе што нама највише треба, прилично урађено, то ћемо вијети првом приликом.

Кнез Бисмарко опет је посвједочно, да он не спада у јеванђелску класу блажене миротвораца. То нам потврђује најновија вијест из Берлина, да се тамо спремају да знатно појачају немачку војску. Намјерава се, да се пјешадија умножи су 59 батаљона, артиљерија су 39 батерија, пјешачка артиљерија су два батаљона. Тијем ће се убојна снага немачке војске од 1. Априла 1881 повисити скоро за пунијех 100.000.

И Бисмарко не тај нимало, зашто се ова појачења смијерају. Оружају се сусједи и повишавају своју убојну снагу — морамо то исто чинити и ми.

И донста, ако је вјеровати гласовима који се о томе проносе (а биће по свој прилици истинити), посред толике биједи и невоље у Јевропи, на очиглед голој и босој маси народа која већ у милионе улази и сваки дан све већа бива, крај свијех мизерија финансијскијех које се већ посвуда чешу о банкрутство — крај свега тога чине се у свијем јевропскијем државама огромне припреме у воједи и оружју, баш као да смо на прагу каквога великог рата.

Од како је уведена општа војна служба, Францеска и Русија могу извести силну војску на бојно поље. На годину Францеска ће довршити своју војну организацију и она ће тада имати на расположењу 2 и по милиона војника. У пространој и великој Русији ниче војска ка' из земље трава, и тамо кад се хвата рачун о војсци, без милиона нема другог броја.

Није дакле чудо, што је то мудрога Бисмарка бацило у бригу, у толико више што он зна врло добро шта је постигао пошљедњим ратом са Францеском. А Бисмарко никад није био дијете, да би вјеровао у увјеравања званичнијех и полузваничнијех органа својијех сусјета, којијема су уста пуна мира.

Бисмарко врло добро зна, шта је у Францеза од старине врједила и шта и данас још врједи војничка част. И да ни-

је Францезима љута рана задата оцпепљењем Алзације и Лотарингије, само помрачење војничке славе и части њихове не би им могло ништа и ни под којим условом допустити, да не траже освете. Зна се с каквим је преарењем поносни галски пијетао погледао на тротога Шваба с ону страну Рајне; па зар да може Францез за дуго подносити бруку нечувену, да му тај Швабо појаха?

Зна то Бисмарко врло добро, и за то се не да уљуљкати повторањем увјеравањима о миру, која стижу из Париза.

А опет с друге стране, са сјевером, па чисто је Бисмарко. Истина ујак у Берлину и нећак у Петрограду добро се пази и слажу, и најбољи су пријатељи на овом свијету, и увјеравају један другог по толико пута преко године, да се Немачка и Русија не ће сударити, док су они у животу. Но Бисмарко је државник који такве факторе слабо узима у рачун. Он зна да судбина народа лежи изван моћи личнијех осјећаја људи, па ма они сјидели и на пријестолу најмоћнијих држава, и да ратни догађаји зависе од снаге онијех елемената, који сједиште своје имају у интересу народа и држава.

У кратко: кнез Бисмарко предвиђа да ће Немачка, кроз краће или дуже вријеме, бити степенута с двије стране: од Немачке и Русије; па предвиђајући то, он чини све могуће припреме, да одоли тој навали.

Но околности су се јако измијениле и нијесу више ни налик на оне од г. 1870. Немачка је дошта у оно доба показала снагу, којој се свак живи чудно, и Бисмарко је постигао помоћу те снаге оно, што су давно жудјела патриотска срца немачка: јединство Немачке.

Али као да је суђено свакој сили, да себе саму не надвисе, кад дође до свога врхунца. Све што се збивало камије у Немачкој, није служило на утврђење омањене тога јединства. Сам закључак мира није учињен тако, да би избацио клицу потоњих немира, а ни тако, да би силом свршенијех дјела искључио бар за дуже вријеме сваку могућност, да се рат на ново понови. Осим тога материјалне плодове рата и побједа није побрало немачки народ, па против на њ је наваљена услијед тога велика тежина терета, под којом и данас стоне. Уз то пошао је кнез Бисмарко у својој унутрашњој политици путем реакције, која је задала или бар запријечила сваки слободнији покрет у Немачкој.

То све, једно с другим узевши, произвело је у немачком народу расположење, које није ни мало угодно. Иза побједоноснога рата народ је пошао у свему у натраг: сиротињска класа почела се раширљиво множити и појачавати рекруте у редовима социјалног преврата; негда цвјетна индустрија немачка почела је падати и у том падању ни сад се још није зауставила. И докле тако побједоносна Немачка с једне стране посрће, докле се с друге стране у свему диже побуљена Францеска, и излази на позорницу свијета с обновљеним сјајем своје славе.

Ако дође до окршаја између Немачке и Францеске, изгледи су Немачкој знатно пошљали, па ни ново наређено појачање војске њене не ће много помоћи. Прв социјалне револуције подгризао је и испио сокове скоро свијем животнијем жилама Немачке. Обично се у свијету много говори о «нихилизму у Русији», о «социјалном преврату у Русији» и т. д. Но то је све маленкост или бар обмана сирам онога социјалног покрета, који је тихо и на миру изведен у Немачкој, и који кад букне, може чуда починити. Јер шта је нихилизам, шта социјализам у Русији? Који су му тамо исповједници? Незнатна класа људи, која са свијем ишчејава пред огромном масом народа, који је свагда сираван да даде «жизи за царја».

Није тако у Немачкој. Та о је социјализам подгризао баш саму масу народа. То се видјело и види се најјасније при самијем изборима за екуштинску преку. Није ли се н. пр. при избору посланика за Берлин показало, да читава једна трећина становништва исповиједа социјалистичка начела? И није ли се по другим крајевима Немачке показало да је пропаганда социјалистичка освојила читаве слојеве народа? А гдје социјализам овлада, ту се не ратује за друго што мањ за социјализам.

Бадава дакле придаје Бисмарко војсци немачкој још 100000 друга. Немач-

на претплату
 ЦРНОГОРЦА
 прошле године
 позивамо учtivo све
 1880 овај лист држави
 ме на пошлу претплату
 због касно стигле
 од нове године
 је «Глас Црногорца»
 ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-
 (и за БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИ-
)
 у 6 ф. а
 дине 3 . . .
 есеца 1 . . . 50
 друге земље у Јевропи
 20 франака
 дине 10 . . .
 есеца 5 . . .
 стипци из Аустро-Угаро-
 (ерцеговине) нека шаље
 у поштанском у
 а г. Петра Рамара
 отор. Нарочито се у
 тилацији из Босне и
 да нам не шаљу нову
 у запечаћеном
 ни морамо овдје плаћати
 до 50 новчића,
 претплату на г. Петра
 а у Котор, и то поштом
 ницом, која је сад у
 цеговини уведена.
 из Србије на пошлу
 књијаре Валова
 у Биограду. С тога
 наши претплатници
 а с претплатом обр
 оменутијех књијара.
 стипци с другијех
 љу своју претплату
 му на: «Управу «Глас
 Цетиње».
 12. Децембра 1879.
 У П Р А В А
 АСА ЦРНОГОРЦА
 Г Л А С
 рија Ј. Павловића
 еским Карловцима
 два ручна преса, цијена
 ампереким и су 50 динара
 ова, старијех и новјих, и
 скојех, може се купити и
 ја је годна за какву ша
 ховла ваља се обр
 оцу штампарије на Цетиње
 ловиу трговцу у Сремској
 (10—12)
 државној штампарији.

ка не ће више бити способна, да се бори с испријатељем, као што се борила године 1871, јер Бисмарку има да захвали, што никаку сласт није осјетила од те борбе, и што јој је јединство, под Бисмарком уз Бисмарков благослов постигнуто, допијело мјесто жељенога раја пакао горкога разочарања.

Нови рат између Немачке и Француске може Немачкој доијети стару њену безначајност у међународнијем стварима, а Француској опет пређашње првенство њено.

У осталом — идемо да видимо!

Цариградски извори о потоњим бојевима у Плазу и Гуењу још нијесу пресахли.

Повише западне још попуњују ступце своје развијене вијести, које им разне телеграфске агенције, зарад своје користи, достављају.

Тако читамо у једним листовима телеграма из Цариграда, отпављен посредством «Агенције Хавасове» у Паризу како су у потоњем боју «Арбанаси разоружали 2000 Црногораца»; а у другом једном листу читамо опет један телеграм «Рајтеровог бироа» у Лондону, како је у том боју погинуо књажев рођак Петар Петровић.

Ово су тек онако крупније вијести, које, угледа ради, видимо из тих телеграма; ситуација пак има сваки дан, да их се не може довољно начитати.

Разумије се, да не може бити наш задатак, да све те вијести контролишемо, побијемо и опроругамо. За тај посао ваљало би нашој влади саставити читаву једну преку пицарницу, која би се само тијем бавила; но једва да ће пасти на ум нашој влади, да на то харчи своје вијеме и употребљује оно снаге и средстава, што јој на расположењу стоји.

Свијету, који нас не познаје, нек је просто вјеровати лагаријима расгубљенијем из Цариграда. Тијем се ни најмање не ће убити добар глас Црној Гори и јунаштву њених јунаца. А они, који нас познају знаће и без нас како им ваља судити о тијем лажнијем гласовима из Цариграда.

Тако и пр. би ли се могао наћи нико у свијету, који би могао ма и најмање вјеровати оном горе саопштеном телеграму из Цариграда: «да су Арбанаси разоружали 2000 Црногораца»?

Ко Црногорце неле познаје, тај мора и то знати, да су у њихову рјечнику непознате ријечи: дати се разоружати. Црногорац даје у боју главу и живот, но оружја никад! Црногорац може бити побјеђен, но оружја, док је жив, не предаје ником. Историја црногорска не памти, виша се у опште замислити може тај случај, да би се Црногорац дао разоружати.

Према томе вијести из Цариграда врло су нестрпиво срачуване на незнање знадијнога свијета. Но кад већ Турци држе, да им ваља прибегавати извртању и очевидној неистини, онда би ваљало да буду бар мало опрезнији у фабрикацији својих лажнијих вијести, јер како ће им се и друго што вјеровати, кад се овако грубим измишљотинама и очевидним неистинама залажу подменију свијета и један пут за свагда убију у свијета

сваку вјеру у њихове вијести. Онда им не ће примати ни истину, кад је буду јављали.

МЕМОРАНДУМ ЦРНОГОРСКИ.

(Свршетак).

Али, дочим је прикупљање наших чета било обустављено, дочим је Муктар паша код Призрена опрезно застао, арбанашке чете којих се око Гуења бјеше сакупило више од 15000 момака, охрабрене нашим устаницима и нашом стрљивошћу и не видећи пред собом већ само слабе предње страже, ударише на један наш батаљон, који је стајао у мјесту Великој. Пољедица бијаше крвав сукоб. Наше крајинске чете, сакупив се тешком муком, побјеше и распринише нападаче, којих бијаше више од 3000, али од наших постаде 250 људи за борбу неспособно и то послје мира у вријеме, у које смо имали потпуно право мислити, да смо под заштитом Јевропе сигурни. На ни то не бијаше још доста. Пошто бијасмо нашем посланику у Цариграду наложили, да протестира, пак да од порте потражи разјашњена о походу и намјерама Муктар паше, одговори овом министар евољашњих послова, да Муктар паша са својим четима неће оставити Призрена, јер да види, да би му се одметнуле, кад би добиле заповјед, да ударе на вјерне поданике Њ. Величанства Султана. Њег. Величанство Султан да мисли исто тако, пак да је ушљед тога издана заповјед, да се ништа не употреби сила.

Тим се је одустало, испунити нама и Јевропи евичано задано обећање, које нас је од више мјесеци имало уздржати, да то питање својим силама пресјечемо, у вријеме, кад је то још било пуно лакше. То је значило просто изјавити нам, да ћемо ми, ако бисмо ударили на арбанашке чете пред Гуењем, насјети у опасност, да нађемо пред собом редовне чете Њ. Величанства Султана као дезертере.

Не ћемо, да у том још видимо највјештај рата, или још и прости приједом, те предлажемо ствар на праведно уважење власти, падајући се, да неће тријети, да установе од њих потписаног мира остану мртва слова ушљед понашања вис порте, којем смо ево означили најважније фазе. На све представке, које су учињене због округа гуењског, на све протесте против оружвања и прикупљања Арбанаса у том округу одговара порта, да она за то стање ствари није одговорна и да је то ствар Арбанаса, а не владе у Цариграду.

Ми се вадимо, да Јевропских држава, тих извнешења, неће прицетити и да ће она за то у име начела међународнога права порту не мање учинити одговорном, и не гледајући на охрабривање и очачу конвенцију мјестних области за арбанашки покрет, што се тој влади мора са свим уицати у кривњу. Ако порта неће да буде одговорна за оно, што се збива у Арбанији, против сусједне земље и противно духу уговора мира, онда нека се у тој земљи одрече свога суверенскога права, онда нека замисли своје чете и чиновнике, онда ћемо ми положиј разумјети, па ћемо знати према томе владати се. Да сада имамо ми посла само е вие

портом те је морамо учипити одговорном за незнање поданике, који у вријеме мира долазе, да се с нама бију.

Ми је морамо тим више сматрати одговорном, што оних поданика има у Гуењу и 15000 момака, што су се они на земљишту царевине устројили готово као редовна војска. В. порта, најпослије, одговорна је и за конвенцију тога стања ствари, кад изјављује да не може више својим четима заповједати, она је или одговорна или јој ваља абдицирати, једно или друго.

Што се нас тиче, мислимо, да емијемо изјавити, према ствар дајемо Јевропи на расуду и премда се надамо, да ће сигнатарне власти берлинскога уговора и са своје стране потражити сходна средства, да преносе уклоне и да порту својим наредбама, које им се свије нужне и усјешне, привуде на поштовање властита потписна, да црногорска влада придржава себи одседе сву слободу радње, пак да ће поступати само по својим властитим интересима.

Велике власти наћи ће да је праведно да и ми тражимо средства да се одштетимо за губитке и трошкове, које ми, хвала понашању владе отоманске, морадосмо неправедно претријети. У ту цијел тражићемо ми од високе порте накнаду за трошкове, проузроковане догађајима у Арбанији, трошкове, који до данас изнашају два милиона франака. Очекујемо да ће се уговор држати и одштета Црној Гори платити, присиљена је влада књажевска, предузети мјере за обрачу, да има какво год јамство за будућност. Ми изјављујемо за то високој порти, да ће влада црногорска, док се мир коначно не изведе и док се не исплате трошкови, па како мадева била ова одштета, заплијени сва добра муслиманска у земљиштима, која по берлинском уговору припадају Црној Гори.

Ми се надамо, да велике силе не ће ове мјере, на које смо ми против своје воље присиљени, сматрати за неправедне и својеволне. У приватне интересе не би се дакако код политичких расправа имало дирати, по високе сигнатарне власти берлинскога уговора увиједије, да су сви интереси еволм чивеница појединаци и овим расправама. Сједне стране дозвољује порта фанатизираним муслиманима у Арбанији, да раде против нас у име ислама, те вели о њима, да су приватни људи, е друге стране има опет људи у Црној Гори, који имају такође својих интереса, који пак ушљед такога стања ствари пропадају. Осим тога стекли су пошљедици одшта право на мир послје побједоноснога рата и послје мира, о ком су мислили да су га добили уз руку Јевропе.

С друге стране, ако се ова мјера сматра као повред берлинскога мира, може се она сматрати само као конвенција друге поврде уговора, о којој ми захтјевамо, да је порта поправи. Она нема нигита друго да чини, него да уговор нечупи те да нам пати трошкове, којих ћемо поимс ми њопредложити, те ће се црногорска влада ожурити, да одустане муслимане умјести опет у посјед њихових земљишта. Дотле ика порта не муслимане одштети и хриш, који се уз то сви у Арбанији налазега мање или више су-

дјелују код подузећа ове провинције против Црне Горе.

На Цетиву, 26. Децембра 1879.

Политички преглед.

Прошле недеље просула се у угарској делегацији читава врећа од интерпелација због Босне и Херцеговине. Повод је томе дао владин приједлог, да јој се одобри кредит за управу тијех покрајина. Делегати Фалко и Силађија тражили су од владе да им објасни, ко сада влада у Босни и Херцеговини: да ли војничка или грађанска власт? Ко управља тијем земљама из Беча? Каква је то централна управа у Бечу и како према њој стоји земљска влада у Босни? Који су извори прихода у тијем земљама? Који порези тамо постоје и како се утјерују и т. д.

На сва та и друга питања одговорно је министар Хајмерле ово: Управа Босне и Херцеговине има данас искључиво грађански карактер. На челу објема земљама стоји шеф земљске владе, који је у исто доба и војни заповједник, као што то постоји и у другим неким провинцијама монархије, без да се тијем оба својства мијешају. Земљска влада има три одељења: политично, правосудно и финансијско; на неким мјестима још су овицири употребљени у пословима грађанске управе, но ови не потезу своју плату из војног буџета. Управа се води е највећом штедњом, но министар признаје да не одговара ни најобичнијим захтјевима, а то е тога што влада хоће да трошкови око управе не буду већи од прихода земљских. Турски чиновници задржани су, где год је било могуће, но и ових је мало остало, прво е тога, што су то понајвише били јабаније, друго што су се многи позавани били. У опште мало их је који знају потребне језике. На ипак има повише муслиманских срењских предстојника; и кадије су понајвише у служби. Код срењских власти својесе су све три гране управе; у мањим споровима оне су прва инстанција, а окружна је власт апел. суд; врховни је суд у Сарајеву. Што се тиче порезне управе, тешко је било изићи на крај е урођеницима. Како се ту штедљиво поступало при организацији, види се најбоље по томе, што је на 20 квадратних миља постављен само по један порежничар, па и тај је без помоћника. Министар за тијем разлаже за што је установљена босанска комисија, па вели да би то требало да буде као нека контрола управе; но како ова код намагалајех послова није могла радити компетенално, то би закључено, да се највиша управна власт прикључи заједничком министарству. Послове ове власти отпавља у име цијеле владе и у споразуму с њом заједнички државни министар финансије. Дакле у кратко се може рећи: Из Беча се влада, а из Сарајева управља Босном и Херцеговином.

Што се тиче прихода и расхода у тијем покрајинама, министар рече, да је вла-

Листак „Гласа Црногорца“.

БЕСЈЕДА ДРА ВЛ. БОРЂЕВИЊА ГОВОРЕНА У НАР. СКУПШТИНИ У ПИШУ.

Узимајући први пут ријеч у средива узвишенога народног представништва, молим вас, одлична и поштвана госнодо, да ми не замјерите, што у таком свечаном тренутку мојега живота, не могу одојети срцу, а да не дам израза једном светом осјећању.

Од раре младости, која је тако ерећна што може искрено да вјерује у своје сјајне снове, па до уред ужасне борбе, која испуњава зрело доба живота, сваки човек извјесног образовања, који је мислио јавним пословима своје драге отаџбине, сваки који је био свијестан својих грађанских дужности, морао је са страхопоштовањем помишљати на узвишене чиновнице, којима је у сувереним државама пошререна цјелокупна судбина читавих народа, на чиновнице, које, састављајући државне законе, стварају основе за благостање и напредак цијелога народа. А помишљајући на њих такав човек, ако је икада осјетио у себи свети огањ чињотога рододубља и љубави к раду, морао је пождјети, као за врхунцем својега често љубља, да и он буде учесник тога тешког али узвишеног рада, да и он уложи своје мало снаге онде гдје се ради на општем добру.

Благодарећи благовођењу Његовог Височанства Господара Књаза и повјерљиву Његове Владе, и ја ево доживјех тај врхунац патриотског честољубља, да у једном питању, које саставља задатак мојега живота, помогнем колико могућем Народној Скупштини да састави један закон,

од кога може бити много благодјети у нашој отаџбини.

Изјављујући благодарност на тој Владалачкој милости и на владином повјерењу, ја само зебем да ће их можда слабо оправдати малено знање и мајушно искуство које сам у стању да вам, племенита госнодо, ставим на расположење у питању које се тиче народног здравља и његових хуманитарних установа; али, ако се ти недостаци могу поље накнадити добром вољом, ја се надам да ћу ипак бити у стању колико толико одговорити вашим основаним очекивањима.

Прелазећи на законски приједлог који је на дневном реду и којим се предлаже установљење народног санитет. фонда, сматрам за дужност обратити пажњу овог узвишеног збора на ту околност, да овај законски приједлог и ако је због своје финансијске стране морао бити засебно поднесен, ипак саставља неразводну цјелину с овим другим законским предлогом о чувању здравља у народу и на домаћој стоди. Први је управо темељ на коме има да се подигне велика зграда оних установа, које се предлажу овим другим проектом. Према томе од начина како Суде Народна Скупштина ријешала питање о народном санитетском фонду, зависи и судбина закона о чувању народног здравља. С тога бих се усудио замолити за доцпуштење, да овом приликом покушам нацртати важност обожих законских предлога, који су тако неразводни. Тиме ћемо можда уштедјети ћенералну дебату о овом другом већем законском предлогу, ако ми буде суђено да и он дође на дневни ред.

Племенита госнодо! Један од највећих људи америчкога континента, Франклин, изрекао је са четири ријечи сву огромну важност предмета о коме имамо

да се савјетујемо. Ево те изрек: „Public health is publ. Wealth“ то ће рећи: „Народно здрађе то је народно богатство.“

И кад не би било оних силних личних, породичних, моалних, економних, просветних и војничких разлога, који доказују колико је нушко постарати се за здравље у народу и на његовој домаћој стоди, има један важи државни разлог, који би сам био довољан да заинтересује сва законодавца тирла на свијету за ово питање, а то је дивана истина: да је благостање она чињеница, која је једина кадра све партикуларистичке тежње политичке, социјалне народне спојити и свезати у једну општу љубав и у заједничко покртавање за државу.

Ако је и којој држави неопходно нужно за њен опстанак такво покртровоање и таква љубав њених грађана, мени се чини да највећу нужду у томе трпе мале државе на словенском југу, које треба да су у себи јаке, љубављу и покртровоањем свију својих грађан, ако мисле одојети естрашим спољашњим опасностима, које пријете да их збрну е карте јевропских држава.

По моме екромном мишљењу, ова два законска пројекта, ако буду ерећна да постану закони, могуће само потпомоћи да се у нашој држави уможу јавно благостање, материјално и морално, то значи да држављани за државу којој су та осјећања њених грађана највећа гаранција напретка и политичке самосталности.

Доуштите ми, честита госнодо, да ово што рекох и доказах.

И ако ми рад кажемо и радо чујемо кад се каже даје Србија независна држава, опет до до сада стојали на

првим почетцима цивилизације, као што се друкчије није могло ни очекивати од малене и сиромашне државе, која једва неколико деценија свога самосталног живота броји. Кад не би хтјели бити врло строги на спрам својих сопствених маина, можда би шта више е нешто основамо могли тврдити да је Србија пошљедињих деценија знатно коракнула у напријед у културно погледу. Докази су за то наше политичке установе, које се развијају, наше цколе, наша војска. Али при свем том не може се одрећи, да у опште и аллодулно узевши, Србија данас још стоји на првим почетцима цивилизације, то је, тако рећи, још патријархална, земљорадничка е сточарска држава. На при свем том што у таквој држави сваки грађанин има довољно услова за живот и здравље, што сваки сељак има више земље него што може, или што хоће, или што умје да обради, при свем том што би хране могло бити изобила за свакога, што читог ваздуха е свјетлости има доста, јер не само што свака свеска кућа има читаво слободно поље око себе, него су нам рјетке и вароши у којој свака кућа нема своју башту; при свем том што се још не можемо потужити да нам је икоји дјелић отаџбине нечео страдати од пренаосјаности и од последица густо збијених становништва, — опет за то код нас већ се по који пут чује грозна ријеч „биће гладна година,“ опет за то излазе на видјело циџре, које као да доказују да се у неким крајевима у Србији више умире него што се рађа, и то да се умире прије природнога рока, од болјести које би се могле продуциједити, опет би се гледајући у те циџре могло доћи до страховања да би Србија за извјестан број година морала упустјети, кад не би било до-

указа ове провинције
в. у. 26. Децембра 1878

Чички преглед

недеље просута се у
и читава врећа од
осене и Херцеговине
ло владин приједлог
дир за управу тјеш
и Фалко и Силађија
де да ни објасни, да
и Херцеговини: да
афанска власт? Како је
а на Бечу? Како је
а у Бечу и како прел
а у Бечу и како прел
ода у тјеш земаља?
постоје и како се

та и друга питања
Хаймерле ово: Уради
је има данас искуше
тер. На челу објаве
земаљске владе, које
јојни заповједник, који
у другим неким провин
з да се тјеш објаве
ласка влада има три
чно, правосудно и еко
и мјестима још су
у пословима грађанск
не потеклу своју вла
Управа се води у
ачану. Земља је по
з ерзова и 23 муху
за удешена је у
министар пријави да
објавијим захтевима,
тада дође да трговина
у већи од прихода
виновници задржани су
куће, но и ових је
тога, што су то по
друго што су се на
испали или у Царигра
У опште мало их је
е језике. Па ипак ни
анских среских пред
повијеште у српској
ти спојене су све три
љан спорности не су
а окружна је власт
ни је суд у Сараје
поресне управе, теш
на чело у управницима.
иво поступало при ор
је најбоље по томе, што
и босанска комисија, на
ло да буде као нека
во како ова код на
је могла радити комиси
учено, да се највише
прикључи заједничком
гове ове власти отпри
влдаде и у споразуму
јавни министар ошар
се може рећи: На
а Сарајева управља
ом.

точке прихода и расхода
ама, министар рече, да је

да по оним подацима, које је могла прибрати из руревина турке управе, судила, ако не са свијем поуздано а оно бар вјероватно, да ће се издати моћи закрити приходима. Па како се минуле године, поред свијех ванредних трошкова, ипак изашло на крај, то се може надати, да ће се и г. 1880 на крај изаћи, тим прије што ће се међу тијем извори земље боље пронаћи и радња око прибирања порезе боље усавршити. Влада је потрошила на касарне, путове, поште и телеграфе 1,0:0.000 фор., а то је подмирено из прихода земаљских. Но није се надати да ће што претети на ове ни идућих година, али ако би што претекло, влада би то употребила да скине нешто од терета, који је понијела монархија зарад окупације тих земаља. Него и то ваља имати на уму, да није тамо све издано само за Босну и Херцеговину, него и за цијелу монархију, јер није, вели министар, нама стало само до примирења тих крајева него до цијелог источног питања и до обезбјеђења наше монархије од других много већих опасности на тим крајевима.

Предстојник одјељења у министарству иностраних дјела, Калађија, одговорно је на питања о вјеројаконским односима у Босни и Херцеговини. Он рече: Католици имају тамо своја два бискупа: у Мостару и Сарајеву, који су управо апостолски намјесници и које тамо папа намјешта преко пропаганде. Грчко-несјединљени (тако г. Калађија назива Србе православне вјере. У.) имају три владике: у Мостару, Сарајеву и Зворнику; сви су митрополити и независни један од другог. Цијела црква грчко-несјединљена стоји под василевским патријархом. Мухамедовци имају пуно слободу вјероисповијести и нико им не брани да подржавају своју јерархију свезу с Цариградом. Власт се у та питања и не мијеша. Вакуфска добра остала су као што су и била и њима управљају Турци.

Министар финансије Хофман дао је нека објашњења о порези у Босни и Херцеговини. Он рече: Најважнија је порез десетак, а за тијем данак кметов бегу (трешина). Ова трешина највише је јада задала народу под Турцима. Влада је дакле прије свега гледала да ту помогне, па је настојавала, да се народ погоди с кметовима и на писмено утврди колико ће им давати. Влада се нада да ће се тијем помоћи народу. Што се тиче десетка, тужбе су до сад биле прво због тога што се прибираше десетак издало под закуп којекаким глобацијама, друго што се у невријеме жетва наређивала, треће што је закупник с проценом жетве отезао. Сад је томе свему поможено, јер влада је наредила, да се жетва на клауу пројектује, и то да чине коменсеје, у којима је заступљена и влада и онај од кога се десетак узима и онај који десетак побира, на коме се учини криво, може се жалити. У осталом влада ради на откуп десетка, а то је давашња жеља народа. Кад се откупи десетак и трешина, онда неће бити толико од преше да се хита с рјешањем аграрног питања, које се у осталом неће ни моћи ријешити, док се тачно не сазнају имовни односији у земљи и док се из земаљских прихода не узмогне саставити један повећи фонд, који је за практично изведење тога посла неопходно нуждан. Међу осталим порезима наводи министар

сељавања. Када би у Србији до сада било онолико стручњака — љекара — колико их се овим законским приједлозима мисли завести, ја бих вам сада већ могао подијети тачну статистику, тачне цифре, које би вам доказивале колико је основна горње страховање. Овако морам вас упутити за боловање и умирање по варошима, на статистику санитетску вароши Београда, која се штампала у званичним новинама, а за боловање и умирање по селима, обраћам се на вас, честити посланици, који станујете по селима. Ми налазимо да су грдне жртве које смо за вријеме наших ратова за ослобођење и независност подијели у крви и у новцу, и ја признајем да су те жртве еразмјерно огромне. Али ја не ћу никада заборавити изреку једнога сеоскога кмета, у срцу Шумадије, о томе предмету. Пошто се знало да је из тога села врло много народних војника које погинуло, које рањено, упиташе ње гова кмета, колико је свега пропало због ратова. «Вала, господине, одговори честити старина, једне красте у нашем селу више покосе жељади, но што нам у обраћа пронаде.» Чини ми се да би кметови свију вагаваних мјеста у Србији могли тако одговорити, ако не за једне бојине, а оно за друге болештине. Па тако је и с овом другом врстом жртва, у њима.

Једне једине године, 1878, од једне једне сточне болести, од говеће куге, угуњало је у Србији до 60.000 брва. То је да узмемо највјештају цијену, с грла на грло само по 5 дуката, штета од три милиона и шест стотина хиљада динара. Додајте тој штети ону што су због толике угуњале сточе онолике хиљаде њива остале непооране и непосијане, додајте суму колику је наш земљораднички сталек у-

вергње, неку врсту порезе на кућу и од привреде, за тијем порезу на ситну стоку, која је најомражнија у народу. Даље наводи, како је ове године пописан вјас народ у Босни и Херцеговини, те становништво износи укупно 1.500.000 душа. Ито тако земља је проучена са стране знаствене, те се пронашло да у њој лежи огромно благо, нарочито у шумама, којих вриједност износи до 30 милиона и које су све државно добро, за тијем у рудама, којих много има, нарочито у Варешу (гвожђе) и Крешеву (жива), само жали министар што се влади не ставе на расположење материјална средства, па да може ово благо кренути и уновчати.

Чланови делегације најавише да се задовољавају овим објашњењима министарскијем.

Српска влада изаслала је г. Марића у Беч, да тамо преговара с аустријском владом о жељезницама у Србији. У пошљедње доба дигла се у новинарству бечко-пештанском због тога читава грађа против Србије, са свијем без разлога. Биједи се влада српска што оклијева, те не изводи посао око жељезница погодног учинења за вријеме берлинскога конгреса. У самој угарској делегацији пребацио је делегат Силађија грозу Андрашију, што није у том погледу јасан уговор склопио са заступником Србије, а Андрашија му је одговорио да је тај уговор са свијем јасан и да доноси монархији позитивне користи, јер прво Србија се обавезала, да у новобудивним крајевима прими на себе све оне обавезе, које је турска влада у своје вријеме узела на себе према Хиршовом жељезничком друштву; друго Србија се по том уговору обавезала да ће користити на оне прикључне тачке својих жељезница, које јој то друштво дозвоља; треће углављене су у том уговору неке појединости при самој градњи српских жељезница, које иду у корист најважнијим интересима монархије; четврто одрекла се у том уговору Србија од свога права, које би као обалска држава могла тражити за себе. А то су, рече Андрашија све велике користи за аустро-угарску монархију, које да нијесу изнуђене од Србије на берлинском конгресу под притиском тадашњих околности, једва да би се икад више од ње извудиле.

Тако умствује Андрашија, некадашњи министар а садашњи заступник у делегацији. Видјећемо како ће се та ствар направити сада у Бечу између г. Марића и Хаймерла. Тек то нико не може замјерити Србији, ако се она опире да своје животне интересе жртвује за љубав једнога жуђеца Хирша; да гради жељезницу, која не би у нето доб имала прикључка са другима, које воде у Цариград и Солун; да допусти туђем једном друштву управу над својим жељезницама; да барон Хирш поставља Србији и њеној жељезници за главног управника једног индустријера, који је можда политехнику изучио на Видну а политику на баллапу и т. д.

У мађарској пријестоници Будапешти опет је успостављен мир; прозори се ником не лупају, «лупежи у фраку» остављају се на миру, дуела су одложени до прве прилике, народна касина опет је оправила своје прозоре, но распра са улице прешла

ложно док је тих 60.000 брва подигао догле да их може употребити на рад, па ћете видјети, да је штета од једне сточне болести за једну годину изнијела до десет милиона динара. Додајте тој штети и ону коју су нам остале сточне заразе учиниле, сумирајте све те штете само за једну десетину година, па ћете видјети да су ових 30.000.000 динара што се Србија себи и на страни задужила ратујући три године за своју независност и за ослобођење своје браће, да је тај државни дуг права стваница, на спрам штета, које трпимо тако рећи сваке године, усред најдубљег мира, просто у след тога, што до сада нијесмо довољно обраћали пажње питањима од којих зависи добро стање здравља у народу и на његовој домаћој стоци.

Овако је стање до сада било. Сад је Србија дошла до оне тачке у њеном развићу, која ће обилежити једну огромну епоху у њеној историји. Та се тачка зове: српске жељезнице. И да није српска држава силом спољних околности била приморана да узме на се извјесне обавезе у том погледу, само унутрашње развиће, њене сопствене потребе приморале би је да сама из свог побуђења што скорије предузме градити своје жељезнице, јер она држава која би у данашње доба хтјела да се за своју трговину и радност ограничи на рабацијска кола, с њошкастим точковима, потискала би својој трговини и радности смртну пресуду. Нема дакле сумње да ће Србија у еразмјерно кратком времену доћи до својих жељезница, оне ће од земљорадничке и сточарске државе за извјестан подугачак низ година начинити индустријску државу, која ће имати сву опрему модерне високе цивилизоване државе.

Ко је год пратио онај огромни и чу-

је у дворану парламента и општинекога вијећа. Начин, којим је војска сломила пошљедњу гуњу, оставио је непријатне утиске у становништву и огорчене је свудијен захватило дубоко. Показало се, да су том приликом многи хтјели водити команду: час сам највиши заповједник земаљски, час опет један мали чиновнички из министарства војнога, час варошки капетан, час по који чиновник из министарства унутрашњих послова. Прва олуја подигла се у сједишци општинекога вијећа; ту се много расправљало о потобијем догађајима и на покок усвојен је приједлог да се полиција преустроји. Одмах за тијем, као што је и очекивати било, прешла је ова ствар и у угарски сабор. Ту је први устао посланик Мочарија, па спомињући како је ужасно огорчене овладало у народу услед догађаја који су се десили у Пешти, а нарочито услед бруталног поступања војске, коју су тражили и предводили сами владини чиновници, предлаже да се изашле једна парламентарна комисија, која би имала испитати ко је и шта је узрок неправилном поступку полиције, па о томе сабор да извјестити. Овом приједлогу противан је био министар-пресједник Тиса, но ипак је пристао на то да се ова ствар озбиљно претресе у сабору, и тако се о томе већ почело зборити у прошли понедељак. Какав је исход ове парламентарне расправе, то до овога часа још не знамо; тек толико може се унапријед знати, да је ту морало бити озбиљних сцена. Нарочито се то министру јак зашера, што он, који је уједно и министар полиције, није био у оно доба, кад су се гунгуле збивале, у вароши, него је у лудо тратио вријеме у Бечу. Тај његов поступак публици тумачи свакојако а ни мало ласкаво по Тису. Да ли је истина, да се министар хтви навлаш извући испод одговорности и потпустити своје подчињене органе и војничку власт да се изложе навали свјетине, то је тешко погодити. Тек одговорност свакако лежи на њему, опозиција ће слабо обирати се на његово извјешавање. Ови догађаји уздрмали су Тисин кабинет више него икоји други, јер се показало, да он и на пољу јавне свирности ието тако није у стању ништа да учини као и на другим странама државне радње.

Проносе се гласови, да су Инглези приликом освојења Кабула и виче у Афганистану неочењено грозна дела починили, која се не памте у новијој ратној историји. Синови овога народа, који спава на библији и од тешке побожности сваке недјеље преврће очима у цркви и прекршта се крстом по сто пута на дан, нијесу се устрччавали, да на најгрознији начин освегу своју излицу над Афганстанцима. Тим поводом приједлава «Дели Њус», орган либералне странке, да би добро било, кад би се с мјеродавне стране предузели коради, да се строго испита, да ли су и стинити гласови, који се о том свирјетству проносе, јер у слијед тих гласова јак је узрујано јавно мишљење, «Дели Њус» не ће да оспорва, да је у Кабулу с инглешке стране морало бити неке строности, но то ваља да је још далеко, врло далеко од оне свирјетности, којом се некада одликовао Лудвиг једанаести, коме је мило било, кад су љешине објешенијех стојале једна до друге као абуре на родном јабуковом дрвету.

дотворни преврат у социјалном животу свију европских и америчких држава који у њима изазваше жељезнице, тај ће се сагласити с тиме, да ће Србија са жељезницама доста нагло скочити на еразмјерно високо степен цивилизације. Томе се ваља радовати, али то може и задати брже, јер и та медала, која се зове цивилизација, има двије стране. На једној нише: наука, умјетност, просвјета, богатство, живот пун уживања и т. д., — а на другој страни нише: ужасна конкуренција, суров пролетаријат, крајња спротивља, суров касарне, крајња скупоћа свега онога што је услов живота, у слијед тога болештине, које се жељезницама брже шире, у слијед тога душевно и материјално пронадање извјесног дијела народије. Цивилизација је оштар мач с обје стране, и с тога онај који хоће више да се служи, треба да умје добро њиме руковати, треба да се добро спреми за ту борбу у којој се може много добити, али и много изгубити. С тога је врло срећно што има могућности да се још прије тога прелома у нашем друштвеном животу, у нашој држави спреми једна огромна мрежа уставна, с којима ће бити у стању не само да угушимо болештине од којих наш народ у садашњем свом животу страда, не само да од сада уштедимо оне небројене милијоне које народ губи рад сточних зараза, него с којима ће се осигурати и за оно доба, коме идемо на суерет, и коме морамо ићи на суерет, свдећи у напријед његове але особине на најмању мјеру. Можда ће ми се рећи, да ја овдје говорим много више о жељезницама и о цивилизацији него о питању које је на дневном реду. Нека ми се опрости, али мени се чини да је то бад говрено к ствари. Јавна хигијена иди наука о чувању ва-

Из Цариграда * * * јавља се, како се поново проноси вјест, да ће инглешки посланик Дејард на скоро бити одаван и да ће на његово мјесто доћи Етиот. Француски посланик Фурије имао је пошљедних дана аудијенцију у султана, ком је представио да се грчко питање што прије ријешити. Султан је, по обичају свом, учинио француском заступнику сва могућа обећања и — и на томе ће по свој прилици остати.

Догађаји у цркви св. Параскеве у Пловдиву развалили су на жалост још већма ону несретну провалу, која постоји између Бугара и Грка. Истина није се догодило никакво озбиљно нарушење мира, но то се може очекивати сваки час догле док се ова ствар коначно не ријеша. Грци, премда их је много мање на броју, раде живо на овој ствари, живље него и сами Бугари, премда умију вјешто да обрну плећи чим Бугари загрозе. Турци се још понјобоље владају; њима је посве равнодушна ова распра између Грка и Бугара. Алеко-паша труди се да помирљивим начином стиша свјетину; нарочито Турци имају повјерења у њега, јер његовим настојањем враћена су Турцима сва добра, шта више, он им чини и потпоре у новцу. Тим поступком Турци су већ прилично припитомљени и привикавају се мало по мало новом реду ствари.

Влада се труди, да мирним начином ријешити ово црквено питање, но једва да ће се без силе моћи ријешити, јер Грци не ће да чују ни за какво рјешење, него ишту све цркве и манастире, које су имала прије но што се бугарска егзархија одијелила од цариградске патријаршије. С друге стране опет раде Бугари око тога, да се без многог околишења силом докопају своје имаовине. Још се више замршује овај спор тијем, што су и мишљења консула о њему подијељена. На сваки начин нит је право нит правилно да народ бугарски, којег у Пловдиву има шест пута више него Грка, нема ниједне своје цркве. Већномо градили су ове цркве Бугари, но за вријеме турске владе оне су се налазиле у рукама грчкијех попова и калуђера, који су се умјели удварати Турцима. Неке од тих цркава имају знатне приходе, од којих се издржавају само грчке школе, у којима се јединство шире. Тако је и ова црква св. Петке грађена о трошку Бугарина Челик-Оглу, и она носи данас годишњу добит од 50.000 гроша, коју Бугари хоће да употребе на градњу болнице, а Грци све то троше на своју грчку школу.

Областна скупштина источно-румунска састаје се 1. Фебруара на ванредну скупштину у којој ће имати да претресе предрачуи за 1880-1. годину. Предрачуи лањске године поднесен је, као што органски статут прописује, султани, да га потврди, но султан се није пожурно да то учини. Ако он то не учини за два мјесеца, онда ће се сматрати буџет као потврђен.

Поводом двадесетогодишње прославе владава руског цара Александра II. спремају се варшавски Пољаци, да поднесу руском цару молбу, да укине

роднога здравља обухвата пјелокупни друштвени живот. — Нема ни једнога слоја у државном друштву, нема ни једног парчета у машинерији државне администрације, нема ни једног заната, ни једног рада, ни једне куће, ни једне личности, које би јавна хигијена смјела испустити из вида, ако хоће да одговори своје узвишеном задатку, да сачува гјелесно а с њиме и морално здравље свију држављана. Да видимо доказе за то. Да пријећемо кроз главне мијене живота, како га већином живи наш народ, и то главна маса нашега народа која живи по селима. У једној сеоској кући родило се дјетета. Мишлите ли да се оно свагда роди у топлој соби на меком душеку, да га прихвати жена, која зна какве су суштствене услуге нужне новорођеном дјетету. О, не! Ми се радо хвалимо како наше мајке роде у планини или код оваца, и како дјетете донесе кући у прегачи. Па на то нас не гони само сујета нашег јунаштва, него и наши појмови које имамо о порођају. Ја знам примјера, не само са села, него из друге највеће вароши у Србији, из Ниша, гдје мајка, кад јој дође час узвишених али страшних мука, у којима се рађа људско створење, мора зими да изађе из једине топле собе у кући, па да иде у најудаљенији будак баште, да на свијегу и леду преживи онај страшни час, када лебди између живота и смрти. А за што мора? За то што је отац и домаћин у јединој соби, па је грдна срамота да он чује и један врисак тога највјештијега бола. Срамота! Да грозних појмова о пристојности, рад којих је хиљадама српске дјеце пропало првих дана живота!

(Продужиће се).

ваљедно стање, које постоји у руској Пољској још од 1863.

Д О Н И С И.

? КОТОР, 16. Јануара. — Дан св. Саве, српског просвјетитеља, достојно је прослављен овде. Службу Божију служио је високопреосвештени г. епископ Герасим са мјестним свештенством и ђаконом. Српско пјевачко друштво »Јединство« одговарало је на литургију ноталним пјевачем и отпјевало је на крају пјесму светитељу Сави.

Послије литургије свећена је водица у српској школи, при којем је обреду такође чиниодејствовао опште љубљени г. епископ. Народа било је доста у цркви и у школи.

Обично сваке године давала се на ови дан забаву у дворани читаонице, али ове године не могосмо то учинити, јер нам је влада, као што вам је познато, затворила читаоницу. Но ипак овјешњи Срби Которани не хтјеше пропустити ту вечер да мртво прође што се не ће у народном весељу провести. Тако на вечер припремише братску вечеру у позоришној дворани, гдје је било на окупу до 60 отмијених Срба. Ту се пјевало и веселило до два сата послје по ноћи.

Толко о слави. Него на томе не ће проћи овај допис мој. Мени, од како сам почео писати у цијењени лист ваш, као да је суђено да вам јављам онајвише о стварима немилујим. Тако нам сво ни ова невина црквено-народна светосавска светковина не могоше проћи без некога узнемирења. Ја ћу вам одмах саопштити у чему је ствар. Обичај је у нас Бокелја, да се поздрављамо узајмно на дан св. Саве и да шаљемо у то име поздраве браћи својој у даљини, изражавајући при том један другом своје добре жеље. Тако су ове године из Ерцегновог опремљена четир брзојава браћи нашој светковачима светосавске славе: честитим питомцима сјеменишта задарског и омладинског друштва у Грацу на је телеграфски уред ерцегновски, услјед наредбе озго, сва четир телеграма обуставио и вратио их натраг пошљачима. У оште примјетило се, да се обустављају овдје и другом приликом сви телеграми, у којима се помиње име српско и који ма и најблажије миришу на Српство. И ван брзојавства, у свијем јавнијем пословима и одношајима, у колико захватају у круг владине радње или подлеже контроли власти, опажа се да се оштро око баца на све што би могло на себи, ма из далека, карактеристичну српску, а све се то чини с намјером, да се неки тобожњи покрет српски у Далмацији углуши.

Ово нам даје повода да се мало замислимо. Прије свега, односно оног конкретног случаја обуставе телеграма, ваља ми примјетити, да се ту власт, посматрајући ми ствар ма с ког гледишта, на кривом путу налази. Телеграфски уреди имају своја правила, по којима могу и не пропустити извјесне телеграме. То стоји. Но у тим правилима јасно је одређено, који су то телеграми, које брзојавни уред има право да врати натраг; и тијем је искључена свака самовоља власти. Према томе, ми би смо могли да нам се објасни и наведе, која су то правила, по којима су обустављена она четир телеграма ерцегновска? Телеграми ти ни по облику ни по садржају свом нијесу били скаредни, а, ако се бијело у црно не изврне и што је горе на доље не обрне, онда ни у тим телеграмима није било таково што, чим би сешло против ове државе и њених интереса. Жељети Петру или Павлу, овом или оном друштву добра, жељети Србима да у српском духу јачају и напредују и да се за Српство заузимају, то ваљда нико — осим сушачке »Слободе« и њене браће у Загребу — не ће сматрати за скаредно; исто тако, ко годима све четир даске у глави, неће наћи да у томе лежи каква опасност за цјелокупност и оцетанак аустријске државе.

Или зар се и на овом крају монархије хоће Српство да идентификује с непријатељством држави? Ако је то тако, онда треба то јасно да нам се каже, па да знамо на чему смо. Но ми у напријед свечано протестујемо против тако сакатих појмова и назора. Ми знамо и историја нам то посвједочава крвавом свједошвом, да се Српство врло добро слаже с аустријским држављанством и да човек може бити и добар Србин и вјерни поданик Њ. Величанства цара аустријског. Ко противно о томе мисли и на Србе хоће да баца сјенку недољности због тога што они хоће да су Срби и да им Српство у овој монархији напредује, ми га сматрамо за престога подлаца, који хоће на гадни начин да се додвори и улаже на оном мјесту, од куд се каквој материјалној користи нада.

Жао би нам било, ако би се и власти наше на и сама влада дала занјети оваквијем кривцијем појмовима и назорима о нашој српској свјести и раду, јер онда би морало ишчезнути свако међусобно повјерење, које је толико потребно за успје-

шну узајмницу у одношајима између народа и владе, те би наступило горе подозревање, даље огорчење, а крајњи резултат обојему био би: немир, узрујаност, трњење, борба, под којом ништа не може успјевати.

Ми се још надамо, да не ће тако бити. У осталом, ми имамо своје заступнике на царевинском вјећу; ту је наш кнез Војновић, ту др. Иванић, ту др. Клаић, Монти и др. Њихова је дужност, и ми их управо позивамо на то, да потраже објашњења од владе о овим догађајима. Они су дужни оправдати оно повјерење, које је народ у њих положио, а оправдаће га само онда, ако будним оком буду пратили све што се догађа у њиховој домовини, па ондје гдје буде требало лијека потражали. Нама није доста, да они само лијече бесједе држе при изборима, када се препоручују својим барачима, и при завршетку парламентарне перiode, када се праштају, него ми тражимо од њих да се нађу на свом мјесту баш онда кад треба и ондје гдје треба. Иначе изгубиће свако повјерење у народу.

Домаће вијести.

— Празник првог српског просвјетитеља и наставника Св. Саве прослављен је и ове године на свечани начин. На богослужењу, при ком је чиниодејствовао Њ. Високопреосвештено г. митрополит Иларион су више свештеника, присуствовали су сви великодостојници црногорски, виши и нижи чиновници и мнозина побожнога свијета. Иза богослужења шло се у све школе редом, те је свећена водица по школама и ученици с учитељима цјеливаше часни крст и примише благослов. Том приликом ученици су пјевали пјесму св. Сави и народну химну, а осим тога поњек су држали бесједу сходне празновању овога дана.

Овом приликом заслужни надзорник црногорских школа, г. Чутурило, био је почашћен орденом крста и медаље за заслуге, које је показао на пољу школе и наставе у Црној Гори.

А дјеца, која су бесједе држала, била су обдарена од министра финансије и заступника министра просвјете и црквених дјела, г. војводе Церовића.

— Ако смо добро извјештени, Њ. Височанство наш Књаз и Господар вратиће се ове недеље на Цетиње са свога пута по унутрашњости Црне Горе.

Књижевне вијести.

— С радошћу, кују ће с нама дијелити сви пријатељи здраве и племените хумористичне књижевности, можемо јавити, да ће »Стармал« ипак и од нове године опет даље излазити, и то и о сада у десетдјелној наклади штампарије А. Пајевића у Новоме Саду, којој нека се и претплати маље.

— Г. Милан Ст. Марковић, правозаступник у Београду, оглашује, да ће од почетка нове године почети издавати и урђивати лист, који ће се звати »Норота«, а цијељ ће бити том листу, да шири правно знање, да обрађује све гране правних и државних наука у теорији и пракси, да расправља начела и системе из свију позитивних закона, да покажује са научне стране мане и недостатке њине и да доноси нужни материјал за реформисање и унапређење њихово. Лист ће излазити 10, 20 и пошљедињег сваког мјесеца, а цијена му је ван Србије на годину 12 фор. а. вр.

— На приказ стигле су нам ове књиге: Најважнији Проналасци у 19. вијеку. Књига прва. По разним изворима израдио Стеван В. Поповић, епарх. шк. рефернат. Са 45 слика у тексту. У Новом Саду. Издање штампарије А. Пајевића. Ово је од »Разнице знања« свеска прва. Цијена 1 фор.

Путовање по Новој Србији. Писане Сретен Л. П. Издање Српске књижаре Браће М. Поповића у Новом Саду. 1879. Свеска друга. Цијена 20 новч.

Србин, народни календар за преступну годину 1880, која има 366 дана. Издање Милоша Грабовачког. IX. година. У Земуну. Штампарија Милоша Грабовачког. 1870. Друго издање — прво конфиковано.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ.

У ШТАМПАРИЈИ
Милоша Грабовачког у Земуну
изашао је

»С Р Б И Н«

календар за годину 1880.
(Друго издање — прво конфиковано).
Издање Милоша Грабовачког.

Садржина:

I. Календарски дво. — П. Србинов забавник »Борите се за слободу« (на »Faroles d' un croyant« од Ламене-а).

Конфиковано. — Да се сјећамо. — Милетић ослобођен (15. Новембар) пјесма од З.-Ј. Ј. — Пјесме из народа. — »Усташ« пјесма Љ. Петровића. — »Мученик за слободу«. (Црта из Француске револуције). — Приповијетке из народа. — »Ратари« од Ђуре Јакшића. — »Пјесма о објешенима« из ком. Гренгоара. — Мало из практичног вођарства. — Статистично. — Српска народна пјесма из Србиновог записника. — Разно. — »Петру Прерадовићу« пјесма З.-Ј. Ј. — Извод из вјерозаконског учења Талмуда. — Пјесме из народа (до сад нештампане) приредио Србин-Милош Грабовачки. — Пјесме I. из ком. »Радничка побуна«, II. из ком. »Свеска Лола«. — Вашари и пијаве.

Цијена је 25 новч. или по динара. Ко наручи за готов новац 10 комада добија 2 комада или 20% а на 100 33%.

Нарачбине ваља слати у Земун
МИЛОШУ ГРАБОВАЧКОМ.

НАГОВИЈЕСТ.

Осећајући у народу потребу, у себи неодољиву вољу а по нешто још и снаге за тај посао, покренућу у Београду лист за дјecu, — за једину узданцу вашу.

Жеља ми је била да први број тога листа издаје на светог Саву. Али док не одговорим захтјеву закона о штампи у Србији, који ниште да уредник буде држављанин српски, ила док у томе погледу не удесим друкче, може проћи још неколико недеља.

Лист ће се звати:

»НЕВЕН«.

(Књижевне прилике наше доста су мразовите, али покушати ваља да ли су у толикој мјери, да ту и »Невен« увенути мора).

Лист ће бити илустрован по могућности што бље и обилније. Излазиће два пута на мјесец, на великом табаку три пут преломљеном (16 страна). Цијена ће му бити умјерена, ма да ћу на сваког годишњег претилатника шиљати по један бесплатан екземпляр којем сиромашном дјетету које ми претилатник означи (а има их доста у Босни, у горњој Крајини, па и свугдје).

Ову претходну наговијест пуштам у свијет

1.) зато, да добијем прилике замоли ти књижевнике наше, да ме радом својим за рана потпомогну, не чекајући на праву објаву;

2.) зато, што ће ме у предузећу моме оснажити и вољу ми појачати ако и из даљих нам крајева поруке дођу таке, као што ме усмено храбре пријатељи из близине одобравајући предузеће ово. Молим дакле пријатеље да ми искрено пишу каквом се взгляду могу надати у мјесту и околици њиховој. По томе би могао приближно срачувати, колико примјерака у први мах да штампам, и какву цијену ставити смијем.

3.) и зато, што желећи са дјецом нашом из свију крајева доћи у тјешњи и повјерљиву свезу »Невен« ће имати рубрику, у којој ће се дјети на умјесна питања одговарати по могућству кратким савјетом а драгом вољом. А то сам хтно да дјеца напријед дознају, — да може и та рубрика бити заступљена већ у првом броју.

У Београду, послје Божића 1879.

Др. ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

О помена.

Догодило се већ више пута, а сад у новије доба то је већ учестало, да многи са Цетиња и из Црне Горе наручују робу или друго што из свијета, па без мојега знања упућују на мене и на моје име, а ја не знам ни чија је ни коме је отпавити ваља.

Тога ради осјећам се побуђен изјавити, да више не ћу водити с поште такве робе, за коју не знам чија је, но ћу је вратити назад.

У осталом ваљало би свак да зна, да постоји сада црногорска дилиџенца, па ко ради с робом може је управо на Цетиње управљати.

Котор, 17. Јануара 1880.

Петар Рамадановић.

ТЕЛЕГРАМИ »ГЛАСА ЦРНОГОРЦА«.

БЕЧ, 15. Јануара. — Делегација аустријска усвојила без изјаве предрачуни министарства иностраних послова. Том приликом држао је Хабсбург сензациону бесједу о општој политичној ситуацији, у којој рече да двије црне тачке онима, од којих једна у положају Француске, друга у неизвјесности положаја на истоку. Хајмерле одговорио

му, да он не може дијелити страхавања Хабсбурга односно Француске, гдје се исто тако осјећа потреба мира као и другдје. Обави владе француске не значи ништа за ништа о миру или рату. Он је примио задовољавајућа објашњења, из којих се види, да Француска није ни најмање узнемирена споразумом, који је усвојен између Немачке и Аустрије и који се односи само на исток, гдје је уговор берлински звјединачко земљаште, на којем се могу претресати све источне ствари, а да се мир не поремети. Казује како би се могло избјећи, да се односи с Русијом, који су сада најпријатељскији, не поумраче: ваља ићи за тим да улази аустријски на истоку не буде загушлив, но да се заједно с осталијем силама подржи законити положај Аустрије на истоку и да се припомгне и развитку тамошњих малених држава.

БЕЧ, 16. Јануара. — Пронесе се гласови по новинама, да су њеки министри подијели оставку, но то није истина. Пресједник министарства подржава коалициони кабинет.

Са тужним срцем јављам моју преголему жалост, да је моја преминула мати, Магдалина Дреч, рођена Павловић, у четвртак у јутро, на 8 сати, 17. Јануара ов. год., у Мостару, у наручју својих унука и праунучади, код своје двије удове снахе, — преминула у вјечни живот, под своју дубоку старост, оставивши свој родитељски благослов на цмо свој пород. — Тјело покојнице предато је матери земљи у породичном — тако званом »старом« гробљу мостарском јучер, 18. Јануара, испраћено духовенством, пријатељима и грађанством; а данас у цетињској катедралној цркви одслужена је божанствена литургија са паратосом покојној мојој матери, на којој многи моји пријатељи присуствни бше. — Свима, који мене и моју увјијељену родбину тјешнше својим присуством у овој нашој превеликој жалости, како у Мостару тако и свђе, вијављујем најердачнију благодарност.

На Цетињу, 19. Јануара 1880.

У име све своје родбине
ожалошћени син
ЈОВО ДРЕЧ

О Г Л А С.

У књижари Ј. Павловића
НА ЦЕТИЊУ

могу се добити:

КАЛЕНДАРИ за годину 1880:

ОРАО ф. — 50 н.
СРПСКИ СОКО » — 50 н.
ПАНЧЕВАЦ » — 30 н.
ЦАРИЊ » — 20 н.
СРПСКИ ЛЕТОПИСИ сви

од г. 1858 (књ. 98) па до г. 1877 (књ. 120). Цијена им је по 50 н., 80 н. и 1 фор. а. вр.

ПОШТАРСКИ

ЗИМЊИ РАСПОРЕД

поласка и доласка пошта од данас до свршетка Марта 1880.

ЛИСТНА ПОШТА полази са Цетиња у понеђељак, у уторак и у сриједу. Предавање до 10 по ура у јутро.

Долazi из Котора у уторак, сриједу и четвртак. Раздавање у 8 ура у јутро, ако пароброд стигне на вршијеме.

ДЕЛИЖАНЦА полази са Цетиња у неђељу у 5 ура у јутро. Предавање у суботу до 5 ура по подне.

Долazi из Котора у понеђељак, раздавање у 12 ура у подне.

Канцеларија је свака дан отворена од 8 ура до 11 у јутро а од 3 до 5 по подне

Цетиње, 24. Септембра 1879.

Управнијство

Књ. црногорске поште.

У државној штампарији.